

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7.

Fylke: Nordland.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vågan.

Emne: Skav.

Bygdelag:

Oppskr. av: Th. Faletad.

Gard:

(adresse): Svolvær.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. All sleps hjelpefôr vert kalla nødfôr med stam d, eller riske, riskefôr. Verbet å riske brukes neth om den ting a dra til veje hjelpefôr av ymse sleg.
2. Kjenner berre ordet Skav.
3. Å skava, skjw, skov, skave
4. Skav har vore nytta og er det trileg endå om enn i mindre utstrekning. I Lofoten er det elles lite om lausskog samanlikna med fjorbyggdene og heller godt om anna hjelpefôr fra sjøen. Men folk er mekt same på at skav og kvist gjer at geitene trivs sus godt når dei får det saman med høg og fiskavfall om vinteren.

I mi heimbygd Steigen var skav å seija regulært for på enkelte gardar f.eks Holmvåg, Skjalvveide, Kmedal endå etter hundreårskeift.

Karfolka måtte dagsbøtt på skogen a henta skav-ves. Om kveldane sat dei og skovleggare. Men det var mest berre på gardar med dårleg drift, og dete innberka utskelt å sette inn for stor buskop om hausten.

Nu er drifta mekje omlegt. Men sau og

geitur slepp enda út mar velt er lagleg og tek
sin mor att i risvedla på tímnet. Gardane
har ikkje folkeliþskil á dra þil vegis skav
og kvist på anna vis.

5. Kjenner ordet Skjvel-ein-, mytla om ein eller skjvel
þulegg som borken er skave av. Traslaga er
helst rogn, men og asp, selje og hegg er
mytla.

6. Har ikkje höyrt om skav av annu þreslag.

7. Kjenner ikkje rimet. „Ein sneytan geitabokk,“
seier ðu i Steigen, brúkt om halvtomsingar
som ^{er} fülle av nýr og þvilsumme idear. Þit kjm
av ðen þestand at „Geitabokkane et seg sneytan
pá rognbok om viren“

8. Þit var helst geit og sau þom fekk skav;
men i vörknipa vart ðit og mytla þil storfe.
Hestun fekk anna for, þa samt ðit furs.

Þit var helst þá ettevinteren og must i vör-
knipa at ein brúka skav. Har ikkje höyrt om
at ðit vart blanda med anna for. Stráfor fekk
þyra þil annu onál.

9. Har ikkje höyrt at skav áuka mjólka mengða.
Þu ðu brúka skav var jammast þyra þá ringt
fora at avdráttun var slendig.

Skav av rogn og hegg sett skam smak þá mjólka

10. Visu þil 4.

11. Þá þunta þensil eller skav-ved nemnde ðu „á dra
þil markan“

12. Skav eller skav-ved.

13. Kjenner ikkje gjerningordet marka.

14. Þá ettevinteren og útover viren, þom i
Norðland kan vere kald og rein.

15. Om vinderkveldane sat ðu i stova og skov

Småkjeppane; men mykje vart og gjort i vedskjulet om dagen.

16. Til store stranger brukte dei skavkniv med to skoft, spesielt laga til det bruk.
17. Når dei skar mindre kjeppar inne brukte dei ein langvoren kniv med eitt skoft. Då var skavkrakken - den runde - med pinnen på vorte sida nytta. Ein stødde kniven mot pinnen og drag skjvelen att og fram.
18. Sers ornam på pinnen tår eg ikkje seia eg har høyr.

Eg meiner å bruke at det var noko dei kalla Skavstol i vedskjulet: ein klüftet befat til å legge sine ender av skavstrangen opp i

19. Dei store stranga skar dei ute eller i vedskjulet med toskofte skavkniv. Karen stod helst skrens over strangen.

Småkjeppane skar dei i kveldsata inne.

Karen sat på skavkrakken, heldt kniven i høgre og skavkjeppen - skjvelen - i venstre handa. Men skiftevis stødde han kniven mot pinnen og drag skjvelen att og fram med venstre.

20. Vedem kalla dei skjvel, ein skjvel, eit la av skjvel osv.

21. Skov. - kjemur ikkje anna ord for det.

22. Tiser til 19. Småkjeppane var ca 50 cm

Dei gjekk så vist inn i ein gamaldags vedovn.

23. Skjvel, helst brukt om dei mindre. Skavstrange var mykje større og grovare. Den vart avverka i vedskjulet.

24. Ukjent.

25. Skjvel tårka smart i munskråa og vart godt brensl, mykje nytta til bakste ved.

26. I Vågan som i Lofoten elles myrta dei
vist ikkje skav mi lenger. Det var eit om-
skifte i fringa først i dette hundraåret. Men gult
og raut slepp endå eit i godt vor om vinteren
og rårkar i risvedlaa der det fins slike.

Dei svara eg her har gitt er mest etter
inntrykk av det eg har høyrte og sett i Steigen
for omlag 50 år sidan. Men etter det eg har
høyrte var fringa lik i mange bygder her i kring

I Lofoten var det dag noko mindre rårk
av skogen og meir av sjøen.

Svolvær 13/3-48.

Th. Baletad.

Svolvær, 22/3-1954.

Herr lektor A. Røpeid,

Nordland
Vågan.

Bygdøy.

Tarledning Deres brev av 12/3 d.a. angående mine svar på emneliste nr 7: Skav.

Det stemmer at mine innbrykk om bruket av skav og de redskaper som brukes er fra mi heimbygd Steigen omkring hundårs-skiftet. Når jeg har tilføjet: „Etter det jeg har hørt var foringa lik i mange bygder her omkring“, så gjelder denne setninga først fremt bruket av skav til for. Og jeg har ikke tenkt så mye på redskaper.

Den toskofte skavkniven var sikkert mest brukt i Steigen som ^{i Vågan og} vandresteder, det burde ha kommet fram i mitt svar. Men til emne så jeg den enskofte kniven brukt.

Det var vistnok i 1896 eller 97. Ole Hartvigsen Berg var da en gammel mann. Jeg husker han sat i vedskjül på sin gard og arbeidde med skavkniv og krakk. Krakken var en rund stokk ^{ca 80 cm} med fire føtter som var bovet inn. Tarlig sakkhøg. Ut mot hver ende var bovet inn suler som viste opp og litt framover. Han sat på stokken, sette knivodden i sula og holdt med sine handa om skoffet; med andre handa drog han småkjeppene over knivlegga, og rognskavet falt ned foran krakken. Kniven var vistnok laga av en gammel fjå.

På garden hos O.H.B. brukte de mye skav på seinvinteren. Og det er eneste plassen jeg med bestemtset vet at ^{sett skav} har ~~sett~~ bruket i bruk. Han kalte den og skavkrakk, liksom han kalte søg-
stolen for søgkrakk.

Det synes meg underlig om det ikke også på andre gardar i Steigen skulde finnes slike krakker. Men bruket

Skov avtok mye omkring hundreårskiftet. Og nu er
sikkert skovkrakken for langt borte.

Fra Vågan kjenner jeg ikke skovkrakken.

Orbådejet
Thomas Aalstad.

Svolvær, 30. mai 1957.

Herr Andreas Røpeid.

Ad Ole Hartvigens skavingemåte.

Jeg kan ikke finne at Ole Hartvigens stammer fra innflytta folk i Steigen

Ole Hartvigsen f. 1844 bodde på Berg. Hans far

Hartvig Olsen f. 1809 bodde også på Berg. Bestefaren

Ole Hartvigsen f. 1781 bodde på Steigberg. Oldefaren

Hartvig Sjöfransen f. 1756 bodde på Gyndelsmark. Hans far

Sjöfrén Greisen f. 1723 bodde på Hauøy

Dine gårder - undtatt Steigberg - er rike på lauvskog; og skov av selje, rågn og hegg var mye brukt helt ned til hundreårskiftet. Jeg tror sikkert skavingemåten er gammel også i Steigen, men den er glemt. Det var jo et rent tilfelle at jeg som barn i 9-årsalderen har iaktatt den i vedskjulet hos gamle G. H. midt i 90-årene

Forbindelsen mellom Vestlandet og Nordland har jo fra gammelt vært god over Bergen. Og på atskillig innvandring har det gjennom tidene vært og. Men jeg kan ikke se noen forbindelse med det i G. H.'s slekt.

Detta er hva jeg f. t. vet å svare på Ders brev.

Med hilsen

Thomas Palstad.